

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky

Slavnost pořádaná na paměť 300-letých narozenin Renéa Descartesa

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 26 (1897), No. 2-3, [65a]--65,67--72

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/121615>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1897

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Dr. J. S. W. R. L.

SLAVNOST

POŘÁDANÁ

NA PAMĚT 300-LETÝCH NAROZENIN

RENÉA DESCARTESA

V PRAZE

DNE 6. PROSINCE 1896.

V PRAZE.

TISKEM DRA EDV. GRÉGRA. — NÁKLADEM JEDNOTY ČESKÝCH MATHEMATIKŮ.

1897.

Podle úkolu svého Jednota českých matematiků věnuje pozornost svou všemu ruchu v oboru věd exaktních, ale netoliko všímá si každého zjevu, každého pokroku vědeckého v přítomnosti, nýbrž podporuje také snahy a povzbuzuje práci v tomto oboru při mladší generaci naší, vyhledávajíc pilně všemožné prostředky k tomu vedoucí.

Neposlední zajisté místo mezi povzbuzujícími momenty zaujmají vzpomínky na vynikající pracovníky v literatuře naší, na jejich činnost a zásluhy, neméně však také vzpomínky na velké badatele jiných národův a jejich význam pro pokrok vědy. A nedosti na tom; Jednota mathematická pokládá takové obnovy paměti a pocty nejen za prostředek, než i za účel. Jakkoli nesmrtelnost velikánů vědy spočívá v samých jejich pracích, razivších nové dráhy, přece zůstává povinností následníkův, oslavovati památku jejich opětným předváděním obrazu jejich působení buď v užším kruhu odborníkův, nebo v širší společnosti vzdělcův, kdykoli nahodí se k tomu příhodná příčina časová.

Taková pak vynikající příčina dostavila se r. 1896.; dospělaf toho roku třístá ročnice narození Renéa Descartesa, slavného zbudovatele analytické geometrie a velkého filosofa.

I bylo na spolecích odborných, aby v tom učinily, co jim příslušelo. V lůně Jednoty mathematické dán byl podnět k oslavě Descartesově zvláště se strany některých členů, kteří zároveň jsou členy Spolku filosofického, a bylo usneseno, aby pořádána byla okázalejší slavnost památeční.

Smíšený komitét z obou spolků zvolený učinil pak všechny přípravné kroky a požádav především pány universitní profesoři dra Františka Studničku a dra Josefa Durdíka, aby uvázali se v přednášky slavnostní, i obdržev ochotný jejich slib zabezpečil tak první a hlavní podmínku zdaru slavnosti. Mimo

to komitét se schválil a na účet Jednoty mathematické opatřil olejový obraz oslavence od akademického malíře p. Josefa Ženíška, dále získal svolení starosty obce Pražské, pana architekta Čeňka Gregora, aby slavnost konána býti mohla ve velké zasedací síni radnice staroměstské, učinil pozvání u předních hodnostářů pražských a rozeslal četná pozvání k slavnosti našim korporacím a středním školám českým, jakož i velký počet oznámení a programů akademiím, vysokým školám v cizozemsku, s nimiž Jednota jest ve vědeckém spojení.

Po těchto přípravách konána byla slavnost dne 6. prosince o 10. hod. dopolední.

Zasedací síň radnice Pražské byla ochotou obce vykrášlena palmami a jinými rostlinami ze sklenníků městských a uprostřed zeleni v průčelí sálu skvěla se podobizna oslavencova. Veliká síň záhy před 10. hodinou naplnila se vzácným a vybraným obecnstvem.

Byly tu zastoupeny: Česká akademie věd císaře Františka Josefa, učená společnost, vysoké školy universitní i technické a střední školy pražské, zástupcové české žurnalistiky, spolky národní a vědecké a jiné korporace; zvláště byli přítomni: Dvorní rada prof. dr. Randa, dvorní rada prof. dr. Kořistka, rektor české techniky, prof. Fr. Müller, děkan filosofické fakulty, prof. dr. Král, první náměstek starosty obce Pražské (nynější starosta) dr. Podlípny, členové městské rady, za jednotu pošumavskou předseda dr. Edvard Baštýř, za jednotu severočeskou místopředseda prof. dr. Pastrnek, za výkonný výbor národní strany svobodomyšlné inženýr Ot. Materna, za spolek českých lékařů předseda dr. Prokeš, za spolek českých mediků MUC. Vinař, za klub přírodovědecký starosta prof. Wurm, za redakci „Vesmíru“ prof. Nekut, za Alliance française prof. Pinkas, báňský hejtmán A. Pallausch, vrchní ředitel zemské banky dr. Mattuš, polní podmaršálek svob. p. z Friedbergů, zemský inspektor školní dr. Hejzlar, místopředseda banky Slavie, docent a ředitel K. P. Kheil, theol. dr. Sýkora, ředitel československé akademie obchodní Tonner, prof. dr. Lambl, prof. Tilšer, prof. dr. Palacký, prof. dr. Domalíp, prof. dr. Goll, prof. dr. Slavík, prof. dr. Raýman, prof. Vávra, prof. dr. Hostinský, prof. dr. Koláček, prof. dr. Heyrovský, prof. dr. Woldřich, prof. dr. Gruss, prof. dr.

Augustin, prof. dr. Brauner, MUDr. P. Durdík, setník P. Blažek, výbor Jednoty matematiků českých, výbor spolku českých filosofů s předsedou prof. dr. Drtinou, ředitelé středních škol: Dr. Bernard, Jarolímek, Sobička, Starý, četní professoři středních škol, vyšší průmyslové školy a československé obchodní akademie a j.; mimo to shromáždilo se velké množství posluchačstva vysokých škol a četné dámy.

Nepřítomnost svou omluvili: Starosta kr. hl. m. Prahy Č. Gregor, a náměstek dr. V. Srb, místopředseda z. šk. rady dvorní rada Zabusch, rektor české university prof. dr. Haněl, prof. dr. Weyr a prof. dr. Štrouhal.

Krátce po 10. hodině vystoupil na řečniště předseda Jednoty matematické gymn. řídítel M. Pokorný a měl tuto řeč úvodní:

„Slavné shromáždění!
Velectěné dámy a velectění pánové!

Letos jest tomu tři sta let, co ve Francii v městě Lahaye spatřil světlo světa René Descartes, seigneur du Perron, známý také zlatinisovaným jmenem: Renatus Cartesius.

Jakkoliv historie střízlivým a objektivním zrakem svým hledí zpět do minulosti člověčenstva a přesnou váhou svého soudu odměřuje zásluhy ať národů ať jednotlivců naprosto spravedlivě, ceníc je tím výše, čím hlouběji a trvaleji působily na prospěch a pokrok lidstva, přece v povšechné paměti potomstva nejsou pro všechny zásluhy předků stín a světlo rozděleny stejnou měrou. Kdo ze vzdělanců neznal by činy veliké, pojící se ke jmenům Alexandra Makedonského, Caesara, Attily, Čingischána, Napoleona atd., jejichž dráha činnosti označena byla šlépějími naplněnými krví a spoustou? Velcí ti dobyvatelé, ti budovatelé i ničitelé říší zajisté slaví se v paměti vzdělaného světa mnohem výše, než velikáni z říše myšlenkové, pro jejichž činnost nezřídka i na rtech vzdělance vyskytá se pouze úsměšná poznámka o „neplodné spekulaci“.

Nemůžeme ovšem vinu takového pojmání zásluh přičítati společnosti vzdělanců, nýbrž zajisté jen pramenům, z nichž své vzdělání, tak zvané „povšechné“, čerpali. Prodromus vzdělanosti naší obecné není nikterak zřízen tak, aby ji skutečně poskytoval a co v něm především schází téměř úplně, to právě jest

sama historie vzdělanosti, osvěty a pokroku, jediná to historie skutečně povšechná!

Vždyť jest to právě tato „neplodná spekulace“, již pokládá jest za matku praxe i ideálu života, tedy mimo jiné za první původkyni mnohých velkolepých vynálezů, které v rozvoji svém působily ohromné změny v samé podstatě našeho pospolitého života. Jaké převraty jsou to na př., jichž příčinou jest parní stroj a elektřina; jak hluboko proniká účinek jejich v soukromý život náš až i všechny styky mezinárodní! A staví-li se nám před duševní zraky jako hrozivý stín budoucnosti příšerná v jednotlivých příznacích otázka socialní, jest bez odporu ukázati na parní stroj jakožto hlavní její podklad a původ.

A při všem tom přece jisto jest, že jen menšina vzdělanců zná oceniti zásluhy, které připínají se v prvním směru ke jmenům: Papin, Watt, Stephenson, Ressel a j., v druhém pak ke jmenům: Guericke, Galvani, Volta, Oerstedt, Ampère, Faraday atd.

Ještě výše však, než tento rozkvět praktického života ceniti jest nám rozvoj našeho žití duševního, jenž celý podmíněn jest onou „neplodnou spekulací“. Vyšší hodnota jeho zajisté v tom spočívá, že vždy přetrval i největší katastrofy socialní, jimiž na čas mohl býti zastaven, ale pak vždy zase jako znovu-vzkříšen tím rychleji šel ku předu, působě mocí neodolatelnou ve vývoj společnosti lidské. — V ideách a vědách leží větší síla, než v moci zevnější, byť nebyly na okamžik s to odolati rozmachu síly hmotné, socialní; síla jejich je stálejší, vytrvalejší a konečné vítězství vždy je při nich.

Ke štěstí lidstva vyrostli z něho ve všech dobách velikáni, kteří vysoko vynikli nad prostý dav, ano nad veliké řady jiných učenců, jejichž duševní práce a pronesené ideje ovládly staletí a jejichž jména historie obklopuje gloriolou nesmrtelnosti. Již z přítomí šedého starověku vystupují před oči naše velebné stíny Konfutsea, Aristotela, Sokrata, Euklida, Archimeda; z věků pak nám bližších zaznívají k nám jména: Koperník, Galilei, Kepler, Newton, Descartes, Leibnitz, Kant atd., kteří v názorech o přírodě, v astronomii, fysice, mathematice a filosofii jednak budovali nové základy, jednak razili nové dráhy.

Nám epigonům zajisté, kráčejičím po cestách, jež vytkli nám ti geniové človehčenstva, a budujíčím dále na stavbách, které oni rozvrhli a založili, přísluší povinnost, abychom někdy ohlédli se zpět na skvělý jich vzor a příležitostně uctili památku těchto našich předků duchem, i obnovili v paměti své jejich slávu a velikost.

Takové příležitosti uchopili se dnes na paměť jednoho z těch velikánů dva vědečtí spolkové naši: Jednota českých matematiků a Spolek českých filosofů, ustrojivše tuto slavnostní schůzi, k níž velectené dámy a pánové tak velikým počtem ráčili se dostaviti.

Dovoluji si jménem obou Jednot slavné shromáždění uctivě vítati, zůstavuje vlastní oslavu velkého myslitele pánům profesorům vysokého učení, Dru Josefu Durdíkovi a Dru Františku Studničkovi, a prosím, aby laskavě přednášek svých se podjali.“

Pan professor Dr. Jos. Durdík měl pak přednášku „O významu filosofie Descartesovy“, v níž uvedl některá dáta z jeho životopisu a podal pak slovy stručnými velmi poutavý a jasný přehled základních myšlének a vývoje filosofické soustavy Descartesovy. (Přednášku tuto uveřejnil pan prof. Durdík zvlášť.)

Na to pak pan professor Studnička měl přednášku „O zásluhách Descartesových“, která tuto vytištěna jest níže.

Po skončených přednáškách, jež obě byly shromážděním přijaty s pochvalou, oznámil ještě předseda schůze přípisy a telegramy došlé a to:

Telegramy učitelského sboru reálky v Lounech, professorského sboru gymnasia v Benešově, ředitele dra Deckra za reálné gymnasium v Třeboni, vyjadřující účast se slavností, blahopřejný telegram od akademie věd v Budapešti, jakož i od předsedy spolku positivistů v Paříži; přípis ministerstva osvěty a kultu v Paříži, jakož i od samého ministra a od vrchního inspektora veřejného vyučování pro Francii, přípisy akademie věd a umění v Brusselu, akademie věd v Amsterdamě, akademie v Dijonu, jednoty mathematické v Amsterdamě, přípisy některých profesorů universitních v Paříži a j.

Posléze vzdal předseda díky pánům přednášejícím, všem pánům hostům, praesidiu obce Pražské za propůjčení a vykrášení síně a zakončil schůzi slovy:

„Jsem přesvědčen, že jednám v duchu a v souhlase slavného shromáždění, skládaje na závěr tohoto dne za všechny přítomné hold manům velkého Descartesa.“
